

Strafbaarstelling van illegaal verblijf

De vaste commissie voor Asiel en Migratie heeft de politie verzocht deel te nemen aan de deskundigenbijeenkomst van 11 december 2025 en vooraf een gespreksnotitie aan te leveren. Met dit stuk schetsen wij de aandachtspunten vanuit de politieorganisatie ten aanzien van legitimiteit, uitvoerbaarheid en de gevolgen van de voorgenen maatregelen.

Legitimiteit politieoptreden

De politie wil stevig staan als organisatie die verbonden is met de samenleving. Ons optreden moet door burgers worden gezien als rechtvaardig, noodzakelijk en in het algemeen belang. Die legitimiteit is gebaat bij een duidelijke focus op veiligheid, openbare orde en strafwaardige criminaliteit. De politie wil in verbinding zijn met- en er zijn voor iedereen die zich in Nederland bevindt.

De politie heeft zorgen over het toenemende spanningsveld dat ontstaat op dit dossier. De politie voert haar politietaken onder verschillende gezagen uit. Zoals de burgemeester bij het handhaven van de openbare orde, de officier van justitie bij de strafrechtelijke handhaving en de minister van Asiel en Migratie bij de uitvoering van wettelijke voorschriften die voortkomen uit de Vreemdelingenwet 2000. Ten aanzien van de migratietaken houden we toezicht op- en handhaven we de Vreemdelingenwet. We dragen bij aan het bestrijden van criminaliteit en overlast door vreemdelingen en het voorkomen en opsporen van uitbuiting van vreemdelingen. Het doel van de Vreemdelingenwet 2000 is het regelen van de toegang, het verblijf, het toezicht en de verwijdering van niet-Nederlanders (vreemdelingen) in Nederland, zowel in reguliere situaties als in het kader van asielzoekers. Dit doen we ongeacht of iemand rechtmatig of onrechtmatig in ons land verblijft; van toerist tot arbeidsmigrant, van EU-burger tot derdelander, van kennismigrant tot asielzoeker. Wij zijn een politie voor iedereen en helpen mensen, beschermen de kwetsbaren in de samenleving en handhaven de wet waar dat nodig is.

Uitvoerbaarheid en gevolgen voor de organisatie

De politie bevindt zich in een fase waarin het versterken van de basisorganisatie noodzakelijk is, terwijl maatschappelijke verwachtingen en politieke opgaven sneller groeien dan de uitvoeringsruimte. Nieuwe taken, zoals de strafbaarstelling van illegaal verblijf in de Asielnoodmaatregelenwet, kunnen daarom niet zonder meer binnen de bestaande capaciteit worden opgevangen.

Maatschappelijke impact

De politie heeft eerder in de quickscan op de uitvoeringsgevolgen van de strafbaarstelling van illegaal verblijf aangegeven dat de verwachte effecten onzeker zijn en dat zonder gedegen voorbereiding risico's ontstaan voor uitvoerbaarheid en maatschappelijke impact. De strafbaarstelling van illegaliteit als zodanig blijft spanning oproepen met het belang van toegang van eenieder tot de politie. Ook na de nu voorgestelde wijziging blijft mogelijk het effect bestaan dat de strafbaarstelling een drempel opwerpt voor niet rechtmatig in Nederland verblijvende vreemdelingen om een beroep te doen op de politie in situaties waarin zij hulp behoeven of slachtoffer zijn van een strafbaar feit. Zij kunnen contacten met de politie vermijden uit angst aangehouden te worden wegens overtreding van artikel 108a Vreemdelingenwet. We hebben zorgen dat als dit vermijdingseffect zich voordoet, deze groep vreemdelingen nog verder in de illegaliteit verdwijnt en geen hulp meer zoekt of aanvaardt. Dit kan tot meer overlast en criminaliteit leiden, tot een grotere kwetsbaarheid van deze groep als mogelijk slachtoffer van uitbuiting en (indirect) tot oplopende spanningen in de samenleving.

Tot slot benadrukt de politie de effecten van alle asielmaatregelen in samenhang te bezien, zoals de komst van het Europese Asiel- en Migratiepact in 2026 en de gevolgen van het voorstel niet meewerken aan terugkeer uit de Wet Terugkeer en Vreemdelingenbewaring.

Ten slotte

Concluderend zijn voor de politie vier aandachtspunten van belang:

1. *Ketenafspraken*. Heldere taakafbakening en afspraken met ketenpartners zijn noodzakelijk om uitvoering effectief en proportioneel te maken. Hiervoor is een duidelijk opsporings- en vervolgingsbeleid nodig.
2. *Juridisch kader*. Het ontbreekt in de wetstekst aan een duidelijke doelgroepbeperking. Deze beperking is slechts in het voorgenomen beleid opgenomen op basis van (Europese) jurisprudentie.
3. *Capaciteitsdruk en verschuiving van inzet*. Nieuwe wettelijke taken leggen onvermijdelijk extra druk op bestaande werkprocessen en verkleinen de ruimte om de basis politietaken onverkort uit te voeren. Wijzigingen zoals die nu voortkomen uit de strafbaarstelling van illegaal verblijf in de Asielnoodmaatregelenwet hebben impact op de werkprocessen bij de politie en ketenpartners, die leiden tot verdringingseffecten in zowel de bestuursrechtelijke als strafrechtelijke keten.
4. *Maatschappelijke effecten*. De maatregelen kunnen gevolgen hebben voor veiligheid, leefbaarheid en maatschappelijke rust. De politie benadrukt daarom dat uitvoering alleen verantwoord is wanneer randvoorwaarden helder zijn.

De politie voert uit wat de wetgever en de medewetgever democratisch hebben besloten. De politie benadrukt dit vanuit een duurzaam en verantwoord oogpunt te doen onder voorwaarden die bijdragen aan een uitvoerbare, proportionele en maatschappelijk legitieme implementatie van de wetten:

- het stellen van realistische verwachtingen over de omvang en het tempo van uitvoering;
- geven van structurele aandacht aan de versterking van capaciteit en middelen;
- maken van duidelijke afspraken binnen de vreemdelingenketen en met andere partners;
- uitvoeren van volwaardige Ex Ante Uitvoeringstoetsen voordat de wetgeving in werking treedt.

De politie benadrukt opnieuw dat als wetgeving onvoldoende duidelijkheid biedt, zoals nu onderhavig is bij de strafbaarstelling van illegaliteit, de politie zorgen blijft hebben over de uitvoering hiervan, de taakafbakening, prioritering en de inzet van schaarse politiecapaciteit.